

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.92(477)'06

О.Г. Кулик,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: УСТАЛЕНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У статті проаналізовано розподіл злочинності в регіонах України за допомогою таких показників, як частка злочинів, облікованих в регіоні, серед всіх злочинів, вчинених в країні, темп приросту у 2002–2015 рр., коефіцієнт інтенсивності злочинності в регіоні. Визначено усталені закономірності та сучасні тенденції територіального розподілу злочинності в Україні.

Ключові слова: злочинність, територіальний розподіл злочинності в країні, частка злочинів, вчинених у регіонах країни, коефіцієнт інтенсивності злочинності в регіонах країни.

В статье проанализировано распределение преступности в регионах Украины с помощью таких показателей, как доля преступлений, учтенных в регионе среди всех преступлений, совершенных в стране, темп прироста в 2002-2015 гг., коэффициента интенсивности преступности в регионе. Определены устоявшиеся закономерности и современные тенденции территориального распределения преступности в Украине.

Ключевые слова: преступность, территориальное распределение преступности в стране, доля преступлений, совершенных в регионах страны, коэффициент интенсивности преступности в регионах страны.

Paper analyzes the distribution of crime in Ukrainian regions using indicators such as the proportion of crimes recorded in the region among all the crimes committed in the country, rate of increase for 2002-2015, crime rate in the region. The regularities and current trends in the territorial distribution of crime in Ukraine are determined.

Keywords: crime, the territorial distribution of crime in the country, the proportion of crimes committed in the region of the country, crime rate in the country's region.

Розповсюдження злочинів певними адміністративно-територіальними одиницями є однією із значимих характеристик злочинності в країні. Перші кримінологічні дослідження злочинності, здійснені А. Гері [1, с. 128; 2, с. 34–35], Дюкпетью [3, с. 10], згодом продовжені А. Кетле [4; 5] та іншими вченими, містили таку важливу складову, як порівняльний аналіз рівня злочинності в різних регіонах. З того часу такі дослідження здійснюються постійно в багатьох країнах світу.

В Україні територіальний розподіл або територіальна поширеність злочинності неодноразово розглядалися в роботах автора цієї статті [6, с. 30–33, 184–185; 7, с. 41–48; 8, с. 17–20]. Останнім часом ґрунтовне дослідження злочинності в регіонах країни було здійснено А. М. Бабенком [9]. Також цікавий та глибокий

аналіз регіонального розподілу в Україні загальної злочинності та умисних вбивств виконано О. А. Ольковою [10, с. 55–87].

Проте вивчення цієї проблеми залишається недостатнім і тому є актуальним. Зокрема, потребують подальшого дослідження причини територіальних відмінностей злочинності в регіонах країни. Постійні зміни соціально-економічних ситуацій, які відбуваються в регіонах, обумовлюють появу нових тенденцій злочинності, які необхідно своєчасно виявляти та враховувати під час визначення напрямів та засобів протидії злочинності. Ця стаття присвячена аналізу окремих усталених закономірностей розповсюдження злочинності в регіонах країни та нових тенденцій в цій сфері, які проявилися протягом останніх років. Під час аналізу використовувалися відомості державної статистичної звітності щодо злочинності в регіонах країни за 2002–2015 рр.¹, тобто період дії чинного Кримінального кодексу України, дані за який є придатними для порівняння.

Таблиця 1

Регіони України, ранжирувані за величиною середньої частки, вчинених на їх території злочинів серед всіх облікованих злочинів у 2002–2015 рр. (у %)

Регіони (області, міста)	Роки														В серед.
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Донецька область ²	10,2	10,7	11,3	11,9	12,3	12,2	12,1	12,2	12,4	11,7	10,9	10,2	10,6	–	11,4
Дніпропетровська область	11,3	9,8	10,2	9,5	8,9	8,8	8,5	9,3	9,8	9,1	9,2	8,9	9,1	8,9	9,4
м. Київ	4,7	5,6	5,5	6,7	6,7	6,2	6,7	8	7,2	7,2	7,7	8,4	10,5	11,7	7,3
Луганська область	6,8	7,4	7,9	7,2	7	6,9	6,8	6,7	6,3	6,1	5,9	7,1	5,6	–	6,7
Харківська область	8	8	7,1	6,5	6,2	6,3	6,3	5,9	5,6	6,9	6,9	6,2	6,1	7,2	6,7
Запорізька область	5,4	5,8	5,8	5,8	6	6,8	6,3	5,7	5,5	5,3	5,7	5,4	6,4	7,4	6
Автономна Республіка Крим	5	4,7	5	4,9	4,4	5,1	5,1	5,2	6,7	7,3	7,5	6,2	–	–	5,6
Одеська область	5	5,3	4,9	4,8	5	4,9	5,1	4,8	4,9	4,9	5,5	5,5	4,9	5,2	5,1
Львівська область	4	3,5	3,7	3,8	3,9	3,8	3,5	3,2	3,4	3,2	3,6	3,7	4,1	5,9	3,8
Полтавська область	3,2	3,4	3,5	3,6	3,6	3,6	3,3	3,1	3,2	2,9	2,9	3,2	3,4	4,2	3,4
Київська область	2,8	2,9	2,8	2,8	2,9	3	3	3,2	3,3	3,4	3,4	3,1	3,3	4,5	3,2
Миколаївська область	2,8	2,7	2,7	2,9	2,9	2,8	2,9	2,7	2,5	2,6	2,3	2,3	2,8	3,4	2,7
Вінницька область	2,8	2,6	2,8	2,6	2,6	2,6	2,7	2,4	2,5	2,5	2,2	2,6	2,8	3	2,6
Херсонська область	2,4	2,9	2,6	2,7	2,5	2,5	2,6	2,4	2,4	2,6	2,6	2,7	2,8	2,8	2,6
Кіровоградська область	2,1	2	1,9	1,9	1,8	1,7	1,9	2,2	2,4	2,4	2,4	2,4	3,3	3,2	2,3
Сумська область	2,6	2,4	2,3	2,3	2,3	2,2	2,1	2,2	2,1	2	2	2,4	2,7	2,5	2,3
Черкаська область	2,4	2,2	2,2	2,1	2	2	2	2,1	1,9	2,2	2,2	2,3	2,3	2,9	2,2
Житомирська область	2,3	2,5	2,2	2	2	1,9	2	2	2	2	2,3	1,8	2	2,5	2,1
Хмельницька область	1,9	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2	1,7	1,9	2,2	2,1
Чернігівська область	2,3	2,1	2	1,9	1,9	1,8	1,8	2	1,9	1,8	1,9	1,8	2	2,8	2
Волинська область	1,5	1,6	1,6	1,7	1,9	2	1,9	1,8	1,6	1,6	1,4	1,5	1,5	1,9	1,7
Рівненська область	1,5	1,6	1,4	1,6	1,5	1,4	1,5	1,6	1,5	1,4	1,3	1,6	2	2	1,6
Закарпатська область	1,4	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,3	1,8	2,1	2	1,5
Івано-Франківська область	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3	1,1	1,1	1,1	1,4	1,4	1,5	1,4
Чернівецька область	1	1,1	1	1	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1	1,3	1,5	1,6	1,2
Тернопільська область	1,2	1,1	1,2	1,1	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1	1	1	1,1	1,3	1,1
м. Севастополь	0,8	0,9	0,9	1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,1	1,4	1,5	1,4	–	–	1,1
Україна	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹ Статистичні дані по регіонах за 2002–2012 рр. взяті зі звітів про злочинність (ф. № 1) по регіонах країни, а за 2013–2015 рр. – з єдиних звітів про кримінальні правопорушення (ф. № 1) по регіонах країни.

² Тут і надалі дані за 2014–2015 рр. або за 2015 р. по Донецькій, Луганській областях, Автономній Республіці Крим та м. Севастополю, за якими з 2014 р. було втрачено контроль держави, не наводяться, а середні показники розраховані за період до 2013 р. або до 2014 р. включно.

Протягом аналізованого періоду (табл. 1) у середньому 58 % усіх облікованих злочинів вчинялися на територіях 8 регіонів, а саме Донецької (середня частка від облікованих в країні злочинів – 11,4 %), Дніпропетровської (9,4 %) областей, м. Києва (7,3 %), Луганської (6,7 %), Харківської (6,7 %), Запорізькій (6,0 %) областей, Автономної Республіки Крим (5,6 %) та Одеської (5,1 %) області.

У 12 регіонах реєструвалося за аналізований період в середньому 31,3% всіх злочинів, скоєних в Україні. Це Львівська (3,8%), Полтавська (3,4%), Київська (3,2 %), Миколаївська (2,7 %), Вінницька (2,6 %), Херсонська (2,6 %), Кіровоградська (2,3 %), Сумська (2,3 %), Черкаська (2,2 %), Житомирська (2,1 %), Хмельницька (2,1 %) та Чернігівська (2,0 %) області.

Середня сумарна частка злочинів, облікованих в інших 7 регіонах, становила близько 10%. Від 1,1% до 1,7% становили середні відсоткові показники злочинів, облікованих у Волинській, Рівненській, Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Тернопільській областях та м. Севастополі.

Таке територіальне розповсюдження злочинності було відносно стабільним до 2014 р. За останні два роки аналізованого періоду показники першої групи регіонів у 2014–2015 рр. помітно зменшилися (2014 р. – 53,2 %, 2015 р. – 48,7 %), а другої групи – зросли (2014 р. – 33,4 %, 2015 р. – 39,9 %). Але слід підкреслити, що це сталося не в результаті зміни усталеної закономірності розповсюдження злочинів за регіонами, а лише як результат втрати контролю за вказаними територіями і неможливості отримання повних статистичних даних щодо злочинності на цих територіях. Це необхідно враховувати під час оцінки інших статистичних даних за зазначені роки.

Важлива закономірність проявляється у динаміці чисельності злочинних посягань, облікованих у регіонах країни. Як видно з таблиці 2, спрямованість динаміки (зростання або зниження) кількості злочинів, як правило, збігалася в усіх або у більшості регіонів України. Це свідчить про те, що ця спрямованість визначається переважно криміногенними або антикриміногенними процесами загальноукраїнського масштабу. Процеси на рівні регіонів відіграють при цьому другорядну роль.

У 2003 р. та 2009–2010 рр. у всіх регіонах спостерігалася тенденція до зростання. У 2004–2008 рр. та 2012 р. переважало зниження, а зростання відбулося лише у 3–6 регіонах країни, причому щороку в різних. У 2011 р., коли очікувалася зміна загальної для України тенденції, регіони, в яких відбулося зростання та зниження рівня злочинності, розділилися майже порівну (15 та 12).

Таблиця 2

Динаміка кількості злочинів, облікованих в регіонах України у 2003–2015 рр. (у % до попереднього року)

Регіони (області, міста)	Роки													
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Львівська	-	7,5	-2,1	-3,3	-9,8	-9	-10,9	2,1	24,5	-4,9	9,8	15,4	4,8	53,4
Чернігівська	-	13,1	-10,1	-12,3	-15,5	-7,9	-3,3	25	8,2	-1,8	-0,8	10,4	2	51,5
Київська	-	25,4	-7,1	-9,6	-9,3	-1,9	-2,2	17,9	19,7	5,7	-1,4	1,9	0,4	43,5
Волинська	-	30,7	-6,6	3,7	-4,6	1,7	-10,9	6,3	6,7	2,1	-15,6	17,4	-8,1	39,4
Черкаська	-	15	-8,8	-11,1	-15,7	-8,3	-1,8	18,7	5,2	16,4	-3,5	22,5	-7,3	34
Житомирська	-	29,8	-15,2	-15	-13,8	-9,3	0,6	12,6	15,1	4,8	7,4	-10,6	2,4	33,4
Миколаївська	-	21,5	-6,5	-1,4	-12	-10,2	-1,1	5,1	8,6	7,9	-14,4	12,1	12,3	33,1
Полтавська	-	28,3	-3,7	-1,8	-15,2	-3,5	-12,1	6,7	19,4	-6,7	-5,9	25,3	1,1	30,4
Харківська	-	23,5	-17	-14,7	-16,5	-3,9	-4	5,6	10,1	26,4	-2,7	1,3	-8,5	27,7

Регіони (області, міста)	Роки													
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Тернопільська	-	13,4	-0,1	-7	-5,5	-8,8	-3,7	11,5	3	-0,5	-9	15,7	1,5	27,3
Хмельницька	-	35,7	-7,4	-2,4	-9,9	-11,2	-3,3	12,8	18,2	5,8	-14	-4,4	7,6	25
Запорізька	-	31,1	-5,6	-7,2	-9,7	6,8	-10,8	2,5	11,3	-0,3	3,2	6,7	11	24,2
м. Київ	-	46,4	-7,8	14,1	-12,9	-11,9	2,6	36,6	2,9	3,8	2,6	23,8	17,8	18,4
Вінницька	-	15	1,1	-16	-10	-7,1	-0,6	3,3	19,9	-0,7	-12,9	34,9	-1,9	15
Одеська	-	32,2	-13,4	-8,6	-10,5	-5,6	0	6,3	17,1	2,8	8,8	13,3	-17,6	14,1
Чернівецька	-	28,4	-9,7	-4,6	-0,4	-2,7	2	16	13,4	-8,9	-8,8	30,7	13	13,5
Івано-Франківська	-	13,5	-11,1	-4,4	-15,6	-9,8	-6,4	4,2	4,1	2,3	-3,6	40,3	-3,7	12,1
Херсонська	-	45,6	-15	-3,5	-20,6	-5,2	-0,4	8,2	15	10	-4,2	16,6	-3,1	10,3
Кіровоградська	-	16,4	-10	-5,2	-19,3	-8,4	3,4	33,6	22,7	4,1	-3,3	14,4	26,4	6,3
Рівненська	-	30,4	-15,7	2,6	-18,7	-6,5	0	20,3	6,1	0	-13,9	38,7	19	5,6
Закарпатська	-	2,5	0,1	-0,1	-17	-5,4	-2,2	11,8	19,7	7	-10,4	60,7	4,8	4,8
Дніпропетровська	-	7,7	-2,8	-13,5	-18,4	-5,7	-7,9	24,3	21,3	-4,6	-1,6	9,2	-4,1	3,8
Сумська	-	14,9	-13,1	-5,8	-15	-5,7	-8,1	17,8	9,6	-0,9	-4,2	35,5	6,6	-1,4
Донецька	-	29,3	-1,4	-1,4	-10,7	-5,3	-5,2	14	17,4	-2,4	-9,7	5,3	-3	-37,9
Луганська	-	32,7	0,9	-15,5	-16,1	-5,4	-5,5	11,6	8,5	-0,7	-6,1	34,7	-25,5	-57,7
м. Севастополь	-	44,8	-9,4	0,4	-1,4	-6,9	9,1	9,5	6,5	28,5	3,2	8,9	-	-
Автономна Республіка Крим	-	16,9	-1,7	-8,9	-21,3	10,8	-4,5	15,7	46,1	12,3	-0,3	-7,1	-	-
УКРАЇНА	-	23,5	-6,5	-6,6	-13,3	-4,7	-4,2	13,1	15,2	3	-3,1	12,8	-6,1	6,8

У 2013 р. через набуття чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України та запровадження більш жорсткої системи реєстрації та обліку злочинів у 24-х регіонах країни відбулося помітне збільшення числа облікованих посягань. У Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській, Сумській, Вінницькій, Луганській та Чернівецькій областях воно було найбільш значним (від +31 % до +61%).

У 2014 р. ситуація була суперечливою. У 15 регіонах кількість облікованих злочинів зросла, у 10 – зменшилася. Помітне зростання відбулося у Кіровоградській, Рівненській областях, м. Києві, Чернівецькій, Миколаївській та Запорізькій областях (від +11,0 % до +26,4 %), незначне – у Хмельницькій, Сумській, Закарпатській, Львівській, Житомирській, Чернігівській, Тернопільській, Полтавській та Київській областях (від +0,4 % до +7,6 %). У більшості областей, де відбулося зниження, воно було незначним. Суттєве зменшення чисельності облікованих злочинів у Луганській області, як вже зазначалося, пов'язане із втратою контролю за значною частиною її території. У Донецькій області також діяв цей фактор, але зниження в ній є незначним (-3,0%), що може свідчити про реальне зростання кількості злочинних посягань, вчинених на території цієї області.

У 2015 р. збільшення кількості облікованих злочинів відбулося у 23 регіонах країни. Зростання сталося внаслідок суттєвого погіршення криміногенної ситуації в державі, а також дотримання органами поліції вимог МВС України щодо повноти реєстрації та обліку злочинів. Ці фактори нівелювали дію фактора зниження, пов'язаного із втратою контролю за вищезазначеними територіями країни. Найбільш значним (від +39 % до +53 %) зростання злочинності було у Львівській, Чернігівській, Київській, Волинській областях; суттєвим (від +18 % до +34 %) – у Черкаській, Житомирській, Миколаївській, Полтавській, Харківській, Тернопільській, Хмельницькій, Запорізькій областях та м. Києві; помірним (від +10 % до +15%) – у Вінницькій, Одеській, Чернівецькій, Івано-Франківській та Херсонській областях; незначним (від +4 % до +6 %) – у Кіровоградській, Рівненській, Закарпатській та Дніпропетровській областях.

Зменшення кількості облікованих злочинів було природно відмічене у Донецькій (-37,9 %), Луганській (-57,7 %), а також у Сумській (-1,4 %) областях.

Є підстави очікувати на зростання злочинності в регіонах країни у найближчі роки, а також на певний перерозподіл чисельності злочинів між регіонами.

Таблиця 3

Регіони України, ранжирувані за величиною середнього коефіцієнта інтенсивності злочинності у 2002–2015 рр. (у розрахунку на 100 тис. всього населення регіону)

Регіони (області, міста)	Роки														В серед.
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Запорізька	1284	1698	1617	1513	1376	1481	1329	1370	1534	1537	1593	1708	1905	2381	1595
м. Севастополь	943	1367	1238	1241	1223	1138	1239	1355	1442	1851	1899	2055	–	–	1416
Луганська	1229	1654	1692	1448	1230	1176	1122	1263	1382	1383	1308	1775	1331	568	1326
Автономна Республіка Крим	1119	1318	1303	1193	942	1048	1003	1161	1698	1907	1899	1762	–	–	1363
Дніпропетровська	1439	1563	1530	1335	1097	1041	966	1207	1473	1412	1395	1530	1474	1539	1357
м. Київ	805	1171	1068	1206	1041	910	925	1255	1284	1325	1345	1652	1933	2277	1300
Донецька	963	1259	1254	1250	1126	1077	1030	1184	1400	1375	1250	1325	1298	812	1186
Харківська	1244	1548	1292	1110	932	901	870	923	1021	1296	1260	1280	1174	1505	1168
Херсонська	946	1391	1195	1165	933	892	895	973	1125	1243	1196	1402	1364	1511	1160
Миколаївська	1004	1231	1161	1155	1023	924	921	973	1062	1151	989	1114	1255	1678	1117
Полтавська	907	1178	1148	1139	975	950	843	907	1091	1026	972	1226	1246	1634	1089
Кіровоградська	854	1008	921	887	725	673	705	950	1175	1232	1200	1383	1761	1884	1097
Одеська	913	1216	1059	973	874	826	827	879	1031	1060	1151	1303	1074	1228	1030
Сумська	926	1079	950	909	782	747	694	825	913	911	880	1203	1292	1284	957
Київська	702	887	831	758	693	685	674	797	957	1011	995	1012	1014	1453	891
Чернігівська	856	982	897	799	685	640	627	791	865	857	859	958	987	1509	880
Черкаська	783	910	839	755	643	595	590	705	747	875	851	1050	979	1321	832
Житомирська	769	1008	864	743	647	592	600	680	788	829	894	803	826	1109	797
Волинська	631	829	778	810	775	789	703	747	797	813	685	803	737	1028	780
Вінницька	724	841	858	728	661	619	620	644	777	775	678	919	906	1046	771
Хмельницька	603	827	773	762	693	620	603	684	813	864	747	718	776	974	747
Львівська	694	749	736	715	647	591	528	540	673	641	704	813	853	1310	728
Рівненська	577	755	639	658	536	502	503	605	641	640	550	762	905	955	659
Чернівецька	500	644	584	559	558	544	555	643	730	664	604	788	889	1009	662
Закарпатська	508	522	524	525	436	413	404	451	539	575	514	824	861	903	572
Тернопільська	466	532	535	501	476	437	423	474	490	489	447	519	528	675	499
Івано-Франківська	544	620	553	530	448	405	380	396	413	422	407	570	549	616	489
УКРАЇНА	939	1168	1100	1035	902	865	833	946	1094	1130	1097	1241	1232	1321	1065

Найбільш коректна порівняльна оцінка територіального розповсюдження злочинності в країні може бути здійснена за величиною коефіцієнта інтенсивності злочинності у розрахунку на 100 тис. всього населення регіону (рівнем злочинності), який дозволяє усунути вплив на абсолютні показники злочинності різниці у чисельності населення регіонів. Більшу частину періоду, що розглядається, розподіл регіонів України за величиною цього показника був відносно стабільним (див. табл. 3), хоча відбувалися і певні зміни, на які доцільно звернути увагу.

За величиною середнього за аналізований період коефіцієнта злочинності всі регіони країни розподіляються на 5 груп: регіони з дуже високим коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Запорізька область, м. Севастополь, Луганська область, Автономна Республіка Крим та Дніпропетровська область (від 1357 до 1595); регіони з високим коефіцієнтом інтенсивності злочинності – м. Київ, Донецька, Харківська, Херсонська області (від 1160 до 1300); регіони із середнім коефіцієнтом

інтенсивності злочинності – Миколаївська, Полтавська, Кіровоградська, Одеська та Сумська області (від 957 до 1117); регіони з низьким коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Київська, Чернігівська, Черкаська, Житомирська, Волинська, Вінницька, Хмельницька, Львівська, Рівненська та Чернівецька області (від 662 до 891); регіони з дуже низьким коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Закарпатська, Тернопільська та Івано-Франківська області (від 489 до 572).

В окремих регіонах коефіцієнти інтенсивності злочинності протягом аналізованого періоду помітно змінилися, що позначилося на їх місці у переліку регіонів, ранжируваному за величиною цього показника. Зокрема, цей показник переважно зростав в м. Києві, в результаті чого столиця перемістилася з групи регіонів з рівнем злочинності нижчим за середній (2002–2004 рр.: 16, 12 місце) до групи з високим значенням цього показника (2005–2011 рр.: у середньому 7 місце), а протягом останніх 5 років – до групи з найвищим його значенням (2013 р.: 5, 2014–2015 рр.: 1–2 місце). Тенденція до зростання коефіцієнта інтенсивності злочинності також простежувалася в Автономній Республіці Крим (2002–2009 рр.: у середньому 6 місце, 2010–2013 рр.: у середньому 2–3 місце), м. Севастополі (2002–2005 рр.: у середньому 7 місце, 2006–2013 рр.: у середньому 2–3 місце), але з 2014 р. відповідні показники вже не фіксувалися. Також істотно збільшився зазначений показник у Кіровоградській (2002–2008 рр.: у середньому 15 місце, 2009–2013 рр.: у середньому 9 місце, 2014–2015 рр.: 3 місце) та Херсонській (2002–2012 рр.: у середньому 9 місце, 2013–2015 рр.: 5–7 місце) областях. У Миколаївській області після тривалого перебування у групі регіонів із середнім коефіцієнтом інтенсивності злочинності (2002–2009 рр.: у середньому 8 місце, 2010–2014 рр.: у середньому 12 місце) у 2015 р. відбулося значне зростання зазначеного показника (4 місце).

Відносне зменшення коефіцієнта злочинності спостерігалось у Харківській (2002–2004 рр.: у середньому 4 місце, 2005–2014 рр.: у середньому 11 місце, у 2015 р.: 9 місце).

Зміни, які відбулися у територіальному розповсюдженні злочинності в регіонах країни протягом останніх років, помітно вплинули на склад груп регіонів за величиною коефіцієнта інтенсивності злочинності. У 2015 р. вони мали такий вигляд: регіони з найвищим коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Запорізька область (2381), м. Київ (2277); регіони з високим коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Кіровоградська (1884), Миколаївська (1678), Полтавська (1634), Дніпропетровська (1539) області; регіони з вищим за середній у країні коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Херсонська (1511), Чернігівська (1509), Харківська (1505), Київська (1453), Черкаська (1321), Львівська (1310) області; регіони з середнім коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Сумська (1284), Одеська (1228) області; регіони з низьким коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Житомирська (1109), Вінницька (1046), Волинська (1028), Чернівецька (1009), Хмельницька (974), Рівненська (955), Закарпатська (903) області; регіони з найнижчим коефіцієнтом інтенсивності злочинності – Донецька (812), Тернопільська (675), Івано-Франківська (616) та Луганська (568) області. Як вже зазначалося, показники щодо Донецької та Луганської областей на цей час є неповними.

Наведені дані свідчать про те, що у 2013–2015 рр. розподіл регіонів за рівнем злочинності став більш диференційованим через збільшення відмінностей між регіонами, показники яких перевищують середній показник по Україні.

За результатами аналізу спостерігається нерівномірність розповсюдження злочинності регіонами країни, яка проявляється у вигляді закономірності

зменшення рівня злочинності в регіонах України зі Сходу на Захід та з Півдня на Північ. Під час проведення дослідження нами було визначено, що головним фактором, який зумовлює цю закономірність, є рівень урбанізації в регіоні, тобто величина відсотку міського населення, що також зменшується у регіонах країни зі Сходу на Захід та з Півдня на Північ. Коефіцієнт кореляції між показниками рівня інтенсивності злочинності та рівня урбанізації по регіонах становив протягом 2002–2015 рр. близько 0,8, що свідчить про дуже сильний зв'язок.

Підсумовуючи викладене, можна зробити такі висновки.

Нерівномірність розповсюдження злочинності у регіонах України є закономірністю, яка базується на такому об'єктивному соціально-економічному факторі, як рівень урбанізації, який істотно відрізняється у різних регіонах країни. Проблемними, з огляду на стан злочинності, є східні та південні регіони та м. Київ, середній рівень злочинності спостерігається у центральних та північних регіонах, найнижчі показники злочинності є характерними для Заходу країни. Такий територіальний розподіл злочинності є усталеним і зберігатиметься ще протягом тривалого періоду часу.

Протягом аналізованого періоду у всіх або у більшості регіонів країни спостерігалася єдина тенденція зростання або зниження злочинності. Це свідчить про переважний вплив на спрямованість динаміки злочинності факторів загальноукраїнського рівня.

Потребує уваги та додаткових досліджень зростання протягом останніх років рівня злочинності у Кіровоградській, Миколаївській, Полтавській, Херсонській, Чернігівській, Київській областях та м. Києві, що може суттєво ускладнити кримінальну ситуацію в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. История буржуазной социологии XIX – начала XX века. – Изд-во “Наука”. – М., 1979. – 344 с.
2. *Иншаков С.М.* Зарубежная криминология / С.М. Иншаков. – М. : Издательская группа ИНФРА НОРМА, 1997. – 383 с.
3. *Агаев Г.А.* Теоретические основы исследования причинного комплекса преступности : монография / Агаев Г.А., Сафин Ф.Ю. / СпбГУАП, СПбУ МВД России. СПб., 2002. – 132 с.
4. *Кетле Ламбер Адольф Жак.* Социальная физика, или Опыт исследования о развитии человеческих способностей / Кетле ; Под ред. [и с предисл.] А. Русова. – Т. 1–2. – 1911.
5. *Кетле Ламбер Адольф Жак.* Социальная система и законы ею управляющие / Адольф Кетле ; С фр. пер. кн. Л.Н. Шаховской. – СПб. : Н. Поляков и К°, 1866. – 313 с.
6. *Кулик А.Г.* Общая тенденция преступности в Украине в 1972–1993 гг. и прогноз на ближайшие годы / А.Г. Кулик, В.И. Бобырь // Преступность в Украине. Бюллетень законодательства и юридической практики Украины. – 1994. – № 2. – С. 5–37 ; 134–185.
7. *Кулик О.Г.* Злочинність в Україні : тенденції, закономірності, методи пізнання : монографія / О.Г. Кулик. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 288 с.
8. *Кулик О.Г.* Методологічні засади всеукраїнського віктимологічного опитування населення / О.Г. Кулик // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 543–548.
9. *Бабенко А.М.* Запобігання злочинності в регіонах України : концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монограф. / А.М. Бабенко. – Одеса : ОДУВС, 2014. – 416 с.
10. *Олькова О.А.* Сравнительный анализ преступности в России и Украине в советский и постсоветский период (1960–2013 годы) : монография / под ред. лауреата Государственной премии РФ, докт. юрид. наук, проф. В.В. Лунеева. – М. : Юрлитинформ, 2014. – 224 с.

Отримано 27.01.2016